

Γιόζεφ Ράτσινγκερ

ΠΑΠΑΣ
ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ
ΙΣΤ΄

*Ο Ιησούς
από τη Ναζαρέτ*

Βιβλίο 2

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: JESUS VON NAZARETH
2. TEIL: VOM EINZUG IN JERUSALEM BIS ZUR AUFERSTEHUNG

Από τις Εκδόσεις Herder, Φράιμπουργκ 2011

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ – Βιβλίο 2

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Joseph Ratzinger – Papst Benedikt XVI

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Σωτήριος Σ. Δεσπότης Δ.Θ.,

Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Φώτης Τερζάκης

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελεύθερος & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Μάντης Ιωάννης & Υιοί Ε.Ε.

© Libreria Editrice Vaticana, 2011

© Εικόνες εξωφύλλου: Λεπτομέρεια από το μωσαϊκό της Δεήσεως

στον ναό της Αγίας Σοφίας, Κωνσταντινούπολη, Τουρκία,

B.Harrington/Corbis/Apeiron photos

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Φεβρουάριος 2012

ISBN 978-960-496-540-3

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών χλωρίου και φιλικό προς το περιβάλλον.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiu Str.

144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

Γιόζεφ Ράτσινγκερ

ΠΑΠΑΣ
ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ
ΙΣΤ΄

*Ο Ιησούς
από τη Ναζαρέτ*

Β΄ ΜΕΡΟΣ:
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΣΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ
ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

*Μετάφραση:
Σωτήριος Σ. Δεσπότης*

Ο ΓΙΟΖΕΦ ΡΑΤΣΙΝΓΚΕΡ γεννήθηκε στις 16 Απριλίου 1927 στο Μαρκτλ αμ Ιν της Γερμανίας. Το 1951 χειροτονήθηκε ιερέας, στη συνέχεια αρχιεπίσκοπος Μονάχου και Φράιζιγκ, και το 1977 καρδινάλιος. Το 1981 ο Ιωάννης Παύλος Β΄ τον διόρισε επικεφαλής της Επιτροπής για το Δόγμα της Πίστης. Στις 19 Απριλίου 2005 εξελέγη πάπας λαμβάνοντας το όνομα Βενέδικτος ΙΣΤ΄. Το 2006 εξέδωσε την πρώτη του Εγκύκλιο με τίτλο DEUS CARITAS EST. Το θεολογικό και ποιμαντικό του έργο περιλαμβάνει εξακόσια άρθρα και πολυάριθμα βιβλία, τα οποία έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

Όλες οι υποσημειώσεις του βιβλίου,
καθώς και οι υπογραμμίσεις στο κείμενο,
είναι του μεταφραστή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	11
----------------	----

1ο Κεφάλαιο

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ Η ΚΑΘΑΡΣΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

1. Η είσοδος στην Ιερουσαλήμ	15
2. Η κάθαρση του Ναού	25

2ο Κεφάλαιο

Η ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

1. Το τέλος του Ναού	41
2. Η εποχή των εθνικών	55
3. Προφητεία και Αποκάλυψη στην εσχατολογική Ομιλία	59

3ο Κεφάλαιο

Ο ΝΙΠΤΗΡΑΣ

<i>Η ώρα του Ιησού</i>	68
<i>Είστε καθαροί</i>	71
<i>Μυστήριο και Υπόδειγμα (Sacramentum und exemplum)</i> – Δώρο και Εντολή: Η «καινή» Εντολή	75
<i>Το μυστήριο του προδότη</i>	79
<i>Δύο διάλογοι με τον Πέτρο</i>	83
<i>Νίψη των ποδών και ομολογία αμαρτιών</i>	85

4ο Κεφάλαιο

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

1. Η Ιουδαϊκή εορτή του Εξιλασμού ως βιβλικό υπόβαθρο της Αρχιερατικής Προσευχής	89
--	----

2. Τέσσερα μεγάλα θέματα της προσευχής	94
<i>Αὕτη δέ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή</i>	94
<i>Ἄγιασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ</i>	97
<i>Εγνώρισα το Ὄνομά Σου</i>	102
<i>Προκειμένου ὅλοι να εἶναι ἓνα</i>	104

5ο Κεφάλαιο

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΔΕΙΠΝΟ

1. Η ημερομηνία του Τελευταίου Δείπνου	116
2. Η ίδρυση της Ευχαριστίας.....	124
3. Η θεολογία των ιδρυτικών λόγων.....	133
4. Από το Τελευταίο Δείπνο στην Ευχαριστία την Κυριακή το πρωί	145

6ο Κεφάλαιο

ΓΕΘΣΗΜΑΝΗ

1. Καθ' οδόν προς το Ὄρος των Ελαιών	151
2. Η προσευχή του Ιησού.....	156
3. Το θέλημα του Ιησού και το θέλημα του Πατέρα	161
4. Η προσευχή του Ιησού στο Ὄρος των Ελαιών στην <i>Προς Εβραίους</i>	166

7ο Κεφάλαιο

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

1. Η προκαταρκτική συνεδρίαση στο Συνέδριο	171
2. Ο Ιησούς ενώπιον του Μεγάλου Συνεδρίου	178
3. Ο Ιησούς ενώπιον του Πιλάτου	184

8ο Κεφάλαιο

ΣΤΑΥΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

1. Προκαταρκτικός συλλογισμός: Λόγος και συμβάν στην αφήγηση του Πάθους	201
2. Ο Ιησούς στο Σταυρό	204
<i>Η πρώτη λέξη του Ιησού στο Σταυρό: Πατέρα συγχώρεσέ τους</i>	204
<i>Ο εμπαιγμός του Ιησού</i>	206

<i>Η κραυγή εγκατάλειψης του Ιησού</i>	211
<i>Η κλήρωση των ρούχων του Ιησού</i>	213
<i>Διψώ</i>	215
<i>Οι γυναίκες κάτω από το Σταυρό – η Μητέρα του Ιησού</i>	216
<i>Ο Ιησούς πεθαίνει στο Σταυρό</i>	219
<i>Η ταφή του Ιησού.....</i>	223
<i>Ο θάνατος του Ιησού ως συμφιλίωση και σωτηρία</i>	226

9ο Κεφάλαιο

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

1. Σε τι αφορά η Ανάσταση του Ιησού.....	237
2. Οι δύο διαφορετικοί τύποι μαρτυριών της Ανάστασης	243
2.1. Η παράδοση της Ομολογίας	243
Ο θάνατος του Ιησού.....	246
Το ερώτημα περί του κενού τάφου.....	247
Η τρίτη μέρα.....	251
Οι μάρτυρες.....	253
2.2 Η παράδοση της αφήγησης.....	254
Οι εμφανίσεις του Ιησού στον Παύλο.....	256
Οι εμφανίσεις του Ιησού στα Ευαγγέλια	258
Περίληψη: Η ουσία της Ανάστασης του Ιησού και η ιστορική της σημασία	264

10ο Κεφάλαιο

ΑΝΑΛΗΦΘΗΚΕ ΣΤΟΥΣ ΟΥΡΑΝΟΥΣ – ΚΑΘΕΤΑΙ ΣΤΑ ΔΕΞΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΚΑΙ ΘΑ ΕΛΘΕΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΜΕ ΔΟΞΑ

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	283
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	285

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επιτέλους μπορώ να παρουσιάσω στο κοινό το δεύτερο μέρος του βιβλίου μου για τον Ιησού από τη Ναζαρέτ. Απέναντι στην αναμενόμενη πολυφωνία των αντιδράσεων στο πρώτο μέρος, πολύτιμη για μένα ενθάρρυνση αποτέλεσε το γεγονός ότι μεγάλοι διδάσκαλοι της ερμηνείας όπως ο Martin Hengel, ο οποίος εν τω μεταξύ δυστυχώς απεβίωσε, και οι Peter Stuhlmacher και Franz Mußner με ενθάρρυναν έντονα να συνεχίσω την προσπάθειά μου και να φέρω εις πέρας το έργο που είχα αρχίσει. Χωρίς να συμφωνούν με όλες τις λεπτομέρειες του βιβλίου μου, θεώρησαν το περιεχόμενο αλλά και τη μέθοδο μια σημαντική συμβολή που έπρεπε να φθάσει στην τελική της μορφή.

Είναι χαρά για μένα επίσης ότι το βιβλίο απέκτησε εν τω μεταξύ έναν οικουμενικό αδελφό στο διεξοδικό έργο *Ιησούς* (2008) του ευαγγελικού θεολόγου Joachim Ringleben. Όποιος μελετήσει και τα δύο βιβλία θα διαπιστώσει αφενός τη μεγάλη διαφορά στους τρόπους σκέψης και στις χαρακτηριστικές θεολογικές τοποθετήσεις, στις οποίες εκφράζεται η διαφορετική ομολογιακή προέλευση και των δύο συγγραφέων. Ταυτόχρονα, όμως, εμφανίζεται η βαθιά ενότητα στην ουσιαστική κατανόηση του προσώπου Ιησούς και του κηρύγματός Του. Σε διαφορετικές θεολογικές τοποθετήσεις επενεργεί η ίδια πίστη, διαδραματίζεται η συνάντηση με τον ίδιο Κύριο Ιησού. Ελπίζω ότι και τα δύο βιβλία στη διαφορετικότητά τους αλλά και στην ουσιαστική τους ταυτότητα, θα μπορούσαν να αποτελούν μια οικουμενική μαρτυρία που αυτή την ώρα διακο-

νεί με τον τρόπο της τη θεμελιώδη κοινή χριστιανική εντολή.

Με ευγνωμοσύνη επίσης πληροφορούμαι ότι η συζήτηση για τη μέθοδο και την ερμηνευτική της εξήγησης ως ιστορικής και ταυτόχρονα θεολογικής επιστήμης, παρά τα κάποια εμπόδια πραγματοποιεί καινούργια βήματα με αυξανόμενη ζωντάνια. Ιδιαίτερα σημαντικό μού φαίνεται το βιβλίο του Marius Reiser, *Bibelkritik und Auslegung der Heiligen Schrift* (2007), όπου συγκεντρώνονται μια σειρά από προδημοσιευμένα άρθρα. Προσφέρει σημαντικούς προσανατολισμούς σε καινούργιους δρόμους της ερμηνείας χωρίς να αρνείται τη σπουδαιότητα της ιστορικοκριτικής μεθόδου. Ένα μού φαίνεται σαφές: η ιστορικοκριτική ερμηνεία στα διακόσια χρόνια της ερμηνευτικής εργασίας έδωσε ό,τι ουσιαστικό είχε να δώσει. Όταν η επιστημονική ερμηνεία της Γραφής δεν θέλει να εξαντλείται σε ολοένα και καινούργιες υποθέσεις όντας θεολογικά ασήμαντη, πρέπει να κάνει μεθοδολογικά ένα καινούργιο βήμα και να αναγνωριστεί και πάλι ως θεολογική επιστήμη χωρίς να απαρνείται τον ιστορικό της χαρακτήρα. Πρέπει να μάθει ότι η θετικιστική ερμηνευτική, από την οποία εκπορεύεται, δεν αποτελεί έκφραση μιας λογικής που είναι η μόνη που έχει ισχύ και έχει φτάσει σε πλήρη αυτοσυνειδησία αλλά ένας συγκεκριμένος και ιστορικά περιορισμένος τρόπος λογικής που επιδέχεται και έχει την ανάγκη διόρθωσης και συμπληρώσεων. Πρέπει να κατανοήσει ότι στο κείμενο αρμόζει μια ερμηνευτική της πίστης, η οποία (πίστη) έχει αναπτυχθεί ορθά και ότι αυτή μπορεί να συνδεθεί σε ένα μεθοδικό σύνολο με την ιστορική ερμηνευτική που έχει συνείδηση των ορίων της.

Φυσικά αυτή η σύνδεση δύο εντελώς διαφορετικών τρόπων ερμηνευτικής είναι μία αποστολή που πρέπει πάντα να γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας. Είναι, όμως, δυνατή και διαμέσου αυτής θα εμφανιστούν μέσα σ' ένα καινούργιο πλαίσιο συμφραζομένων οι μεγαλειώδεις απόψεις της ερμηνευτικής των Πατέρων, όπως ακριβώς καταδεικνύει το βιβλίο του Reiser. Δεν τολμώ να ισχυριστώ ότι στο βιβλίο μου ήδη επιτελέστηκε η σύνδεση των δύο ερμηνευτικών. Αλλά ελπίζω, εντούτοις, ότι έχω πραγματοποιήσει ένα σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Βασικά πρόκειται για την αξιοποίηση επιτέλους των θεμελιωδών θέσεων που διατυπώθηκαν για την Ερμηνευτική από τη Β' Βατικάνεια Σύνοδο (στο *Dei Verbum* 12), οι οποίες δυστυχώς σχεδόν καθόλου δεν είχαν αξιοποιηθεί.

Ίσως σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο για άλλη μια φορά να διασαφηνίσω την πρόθεση που καθορίζει τη συγγραφή του βιβλίου μου. Ίσως δεν χρειάζεται να αναφερθεί ιδιαίτέρως ότι δεν ήθελα να γράψω μια Ζωή του Ιησού. Αναφορικά με τα χρονολογικά και τοπογραφικά ερωτήματα της Ζωής του Ιησού έχουν δημοσιευτεί εξαιρετικά έργα: παραπέμπω ιδιαίτέρως στο *Jesus von Nazareth. Botschaft und Geschichte* του Joackim Gnilka και το θεμελιώδες έργο *A Marginal Jew* του John P. Meier (τρεις τόμοι, New York 1991, 1994, 2001). Ένας ρωμαιοκαθολικός θεολόγος κατέταξε το βιβλίο μου μαζί με το κορυφαίο έργο του Romano Guardini *Der Herr* ως «Χριστολογία εκ των άνω», χωρίς να προειδοποιεί για τους κινδύνους που εκπορεύονται από αυτή τη θέση. Δεν επιχείρησα να συγγράψω μια Χριστολογία. Στον γερμανόφωνο χώρο διαθέτουμε μια σειρά σημαντικών Χριστολογιών από αυτή του Wolfhart Pannenberg και του Walter Kasper έως αυτή του Christoph Schönborn, δίπλα στις οποίες μπορεί να τοποθετηθεί πλέον το κορυφαίο έργο *Jesus ist Gott der Sohn* (2008) του Karl-Heinz Menke.

Πλησιέστερα στο σκοπό μου βρίσκεται η σύγκριση με το θεολογικό δοκίμιο αναφορικά με τα μυστήρια της ζωής του Ιησού στο οποίο ο Θωμάς Ακινάτης έδωσε την κλασική του μορφή στη δική του *Σούμα της Θεολογίας* (*S. theol.* III q. 27-59). Ακόμη και αν σε πολλά σημεία το βιβλίο μου εφάπτεται με αυτό, βρίσκεται όμως σε μιαν άλλη συνάφεια της ιστορίας του πνεύματος και εξ αυτού του γεγονότος έχει μιαν άλλη εσωτερική στοχοθεσία, η οποία προσδιορίζει ουσιαστικά τη δομή του κειμένου.

Στον Πρόλογο του πρώτου μέρους είχα αναφέρει ότι με ενδιαφέρει να παρουσιάσω τη *Μορφή* και το *Κήρυγμα του Ιησού*. Ίσως θα ήταν καλό οι δύο αυτές λέξεις να είχαν δοθεί ως υπότιτλος στο βιβλίο για να διασαφηνιστεί ο ουσιαστικός του σκοπός. Με μια δόση υπερβολής θα μπορούσε να λεχθεί ότι ήθε-

λα να ανακαλύψω τον αυθεντικό Ιησού έτσι ώστε να επιτευχθεί κάτι σαν μια «Χριστολογία εκ των κάτω». Ο «ιστορικός Ιησούς», όπως εμφανίζεται στο βασικό ρεύμα της κριτικής ερμηνευτικής επί τη βάση των ερμηνευτικών της προϋποθέσεων, εξ επόψεως περιεχομένου είναι πολύ φτωχός ώστε να επενεργήσει δυναμικά στην Ιστορία. Είναι τόσο πολύ προσδεδεδεμένος στο παρελθόν ώστε δεν καθίσταται δυνατή η προσωπική σχέση με Αυτόν. Στην προαναφερθείσα διασύνδεση των δύο ερμηνευτικών, επεχείρησα μια θεώρηση και ακρόαση στον Ιησού των Ευαγγελίων έτσι ώστε να είναι εφικτή η συνάντηση και σε συνακρόαση με τους μαθητές του Ιησού όλων των εποχών ακριβώς της αυθεντικά ιστορικής μορφής.

Αυτή η αποστολή στο δεύτερο μέρος ήταν ακόμη πιο δύσκολη από ό,τι στο πρώτο, διότι σε αυτό πρωτοαπαντούν οι κρίσιμοι λόγοι και τα συμβάντα της ζωής του Ιησού. Επιχείρησα να μην εμπλακώ στην έριδα αναφορικά με πολλά πιθανά μεμονωμένα στοιχεία και να πραγματευτώ τα ουσιαστικά λόγια και τις ουσιαστικές πράξεις του Ιησού – καθοδηγούμενος από την ερμηνευτική της πίστης αλλά και από την ευθύνη ενώπιον της ιστορικής λογικής, η οποία απαραίτητα εμπεριέχεται σε αυτή την πίστη. Ακόμη κι αν παραμένουν πάντα λεπτομέρειες προς συζήτηση ελπίζω εντούτοις ότι μου δωρήθηκε μια προσέγγιση της μορφής του Κυρίου μας που μπορεί να είναι βοηθητική σε όλες τις αναγνώστριες και όλους τους αναγνώστες που συναντούν τον Ιησού και θέλουν να τον πιστεύουν.

Επειδή ο σκοπός του βιβλίου, όπως επεξηγήθηκε παραπάνω, είναι να κατανοηθεί η μορφή του Ιησού, ο λόγος και η πράξη Του, είναι σαφές ότι οι αφηγήσεις της παιδικής ηλικίας δεν μπορούσαν να ανήκουν στην ουσιαστική πρόθεση αυτού του βιβλίου. Θα επιχειρήσω όμως να μείνω πιστός στην υπόσχεσή μου (πρβλ. Τόμ. Α΄ σελ. 21) και να παρουσιάσω ένα σχετικό μικρό τεύχος εάν μου δοθεί ακόμη η δύναμη.

Ρώμη, εορτή του αγ. Μάρκου, 25 Απριλίου 2010

JOSEPH RATZINGER – BENEDIKT XVI.

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ Η ΚΑΘΑΡΣΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

1. Η είσοδος στην Ιερουσαλήμ

Το *Κατά Ιωάννη* αναφέρει τρεις εορτές του Πάσχα, τις οποίες εόρτασε ο Ιησούς την εποχή της δημόσιας δράσης Του: ένα πρώτο Πάσχα με το οποίο συνδέθηκε ο καθαρισμός του Ναού (2, 13-25), το Πάσχα του πολλαπλασιασμού των άρτων (6, 4) και τέλος το Πάσχα του θανάτου και της Αναστάσεως (π.χ. 12, 1· 13, 1), το οποίο έγινε το μεγαλειώδες του Πάσχα, στο οποίο θεμελιώνεται το χριστιανικό Πάσχα. Οι Συνοπτικοί παραδίδουν μόνο μία εορτή Πάσχα – το Πάσχα του Σταυρού και της Αναστάσεως.

Η πορεία του Ιησού προβάλλεται βέβαια στο *Κατά Λουκάν* ως η μοναδική προσκυνηματική ανάβαση από τη Γαλιλαία στην Ιερουσαλήμ. Είναι μια ανάβαση καταρχάς με γεωγραφική έννοια: η θάλασσα της Γαλιλαίας βρίσκεται περίπου 200 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας ενώ η Ιερουσαλήμ κατά μέσον όρο 760 μέτρα πάνω απ' αυτή. Κάθε Συνοπτικός μάς παρέδωσε ως «βαθμίδες» αυτής της ανάβασης τρεις προρρήσεις του Ιησού σχετικά με το Πάθος και με αυτό τον τρόπο υπαινίχθηκε ταυτόχρονα την εσωτερική ανάβαση η οποία τελειώνεται διά της εξωτερικής πορείας: πρόκειται για την ανάβαση στο Ναό ως τον τόπο όπου ο Θεός θέλησε να κατοικεί το Όνομά Του, όπως το Δευτερονόμιο περιγράφει το Ναό (12, 11· 14, 23).

Τελικός σκοπός αυτής της ανάβασης του Ιησού είναι η θυσία Του στο Σταυρό που καταργεί την παλιά θυσία. Είναι η άνοδος η οποία στην *Προς Εβραίους* απεικονίζεται ως ανάβαση στη σκηνή που δεν κατασκευάστηκε από ανθρώπινα χέρια, δηλαδή, στον ίδιο τον ουρανό ενώπιον του Θεού (9, 24). Αυτή η ανάβαση ενώπιον του προσώπου του ίδιου του Θεού πραγματοποιείται μέσω του Σταυρού – είναι η ανάβαση στην αγάπη έως τέλους (πρβλ. Ιω. 13, 1), η οποία είναι το αυθεντικό όρος του Θεού.

Ο άμεσος σκοπός της προσκυνηματικής οδού του Ιησού είναι βέβαια η Ιερουσαλήμ, η ιερή Πόλη με το Ναό της και το *Πάσχα των Ιουδαίων* όπως το ονομάζει ο Ιωάννης (2, 13). Ο Ιησούς ξεκίνησε με τους Δώδεκα. Προοδευτικά, όμως, προστέθηκε ένα ολοένα αυξανόμενο πλήθος προσκυνητών. Οι Ματθαίος και Μάρκος μάς αφηγούνται ότι καθώς αναχωρούσε από την Ιεριχώ ήδη πολύς όχλος ακολουθούσε τον Ιησού (Μτ. 20, 29: *Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς*. Μκ.10, 46).

Ένα γεγονός σε αυτό το τελικό στάδιο της πορείας κλιμακώνει την αναμονή του Ερχόμενου και τοποθετεί τον Ιησού σε μία ολοκληρωτικά καινούργια προοπτική στα μάτια των οδοιπόρων. *Παρὰ τὴν ὁδὸν* κάθετα ένας τυφλός ζητιάνος, ο Βαρτιμαίος. Πληροφορείται ότι ανάμεσα στους προσκυνητές είναι ο Ιησούς και τότε αρχίζει να φωνάζει ασταμάτητα: *Υἱὲ Δαυὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με* (Μκ. 10, 47). Γίνεται προσπάθεια να ησυχάσει, αλλά τίποτε δεν ωφελεί και τέλος ο Ιησούς τον καλεί κοντά Του. Στην ικεσία του *ράββουνί, ἵνα ἀναβλέψω*, ο Ιησούς απαντά: *Ὑπάγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε*.

Ο Βαρτιμαίος μπορούσε και πάλι να δει *καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ* (Μκ. 10, 48-52): έχοντας αποκτήσει το φως του ανέβαινε κι αυτός μαζί με τους άλλους ως προσκυνητής στα Ιεροσόλυμα. Το θέμα «Δαβίδ» και η ενυπάρχουσα σε αυτό *μεσσιανική ελπίδα* μεταδόθηκε στο πλήθος: ο Ιησούς με τον οποίο ανέβαιναν δεν ήταν άραγε αληθινά ο αναμενόμενος νέος Δαβίδ; Με την είσοδό του στην Αγία Πόλη μήπως δεν ήλθε η ώρα κατά

την οποία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η εγκαθίδρυση εκ νέου του βασιλείου του Δαβίδ;

Η προετοιμασία που πραγματοποιεί ο Ιησούς με τους μαθητές (για την είσοδό του στην Πόλη) ισχυροποιεί αυτή την ελπίδα. Ο Ιησούς έρχεται από τη Βηθφαγή και τη Βηθανία στο όρος των Ελαιών από το οποίο αναμενόταν η είσοδος του Μεσσίας¹. Προαποστέλλει δύο μαθητές λέγοντάς τους ότι θα βρουν μία όνο δεμένη, ένα νεαρό ζώο στο οποίο κανείς και ποτέ δεν είχε καθίσει. Έπρεπε να το λύσουν και να το φέρουν σε Αυτόν. Σε πιθανή ερώτηση πώς νομιμοποιείται αυτή η πράξη, αυτοί έπρεπε να απαντήσουν ότι ο Κύριος το χρειάζεται (Μκ. 11, 3· Λκ. 19, 31). Οι μαθητές βρίσκουν πώλο, ερωτώνται –όπως είχε προφητευθεί– σχετικά με το ποιος τους δίνει αυτό το δικαίωμα, δίνουν την προβλεπόμενη απάντηση και το ζώο τους παραχωρείται. Ίσως στον σημερινό αναγνώστη όλα αυτά να φαίνονται μάλλον αθώα, αλλά για τον Ιουδαίο της εποχής του Ιησού αυτές οι πράξεις είναι γεμάτες μυστηριώδεις συναρτήσεις. Πάντου είναι παρόν το μοτίβο της βασιλείας και των επαγγελιών της. Ο Ιησούς σφετερίζεται το γνωστό σε όλη την αρχαιότητα βασιλικό προνόμιο της επίταξης των μεταφορικών μέσων (πρβλ. Pesch, *Markusevangelium* II, σελ.180). Στο βασιλικό δίκαιο παραπέμπει και το γεγονός ότι πρόκειται για ένα ζώο στο οποίο κανείς δεν είχε προηγουμένως καθίσει.

Πάνω απ' όλα όμως απηχούνται εκείνες οι παλαιοδιαθηκικές φράσεις οι οποίες προσδίδουν ένα βαθύτερο περιεχόμενο σε όλη την τελετή. Καταρχάς το Γέν. 49, 10 κε. – η ευλογία του Ιακώβ κατά την οποία υπόσχεται το σκήπτρο στον Ιούδα: *ποτέ ο Ιούδας την εξουσία δεν θα χάσει, ούτε το σκήπτρο του αρχηγού μέσα από τα πόδια του ωσότου έρθει ο άρχοντας σ' αυτόν που οι λαοί υπακούουν. Στ' αμπέλι δένει το πουλάρι του,*

1. Εννοείται το χωρίο Ζαχ. 14, 4. Οι υποσημειώσεις στο κάτω μέρος της σελίδας αποτελούν σημειώσεις του Μεταφραστή είτε παράθεση του πρωτότυπου Κειμένου όταν αυτό παρατίθεται μεταφρασμένο. (Σ.τ.Μ.)

το γαϊδουράκι του στο κλήμα². Συνεπώς η δεμένη όνος παραπέμπει στον Ερχόμενο στον οποίο αρμόζει η υπακοή των εθνών.

Σημαντικότερο είναι το Ζαχ. 9, 9 –το κείμενο το οποίο οι Ματθαίος και Ιωάννης μνημονεύουν κατά λέξη για να κατανοηθεί η βαϊοφόρος είσοδος– η «Κυριακή των Βαΐων»: *είπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται σοι πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ ἐπὶ πῶλον υἷδον ὑπόζυγιου* (Μτ. 21, 5· πρβλ. Ζαχ. 9, 9· Ιω. 12, 15). Κατά την ερμηνεία των Μακαρισμών των πραέων αναλύσαμε λεπτομερώς τη σημασία αυτών των προφητειών για την κατανόηση της μορφής του Ιησού (πρβλ. Τόμ. Α΄ 94-96). Είναι βασιλιάς ο οποίος συντρίβει τα πολεμικά τόξα, ένας βασιλιάς της ειρήνης, της απλότητας, των φτωχών. Και τελικά διαπιστώσαμε ότι βασιλεύει σε μια επικράτεια που εκτείνεται από τη μία θάλασσα έως την άλλη και συνεπώς αγκαλιάζει όλο τον κόσμο (πρβλ. ό.π. σελ. 96). Ανακαλέσαμε με αυτή την ευκαιρία το νέο οικουμενικό βασίλειο του Ιησού. Μέσω των συνάξεων όπου πραγματώνεται η κλάση του άρτου, η κοινωνία του Ι. Χριστού εκτείνεται από τη μία θάλασσα έως την άλλη ως βασιλεία της ειρήνης Του (πρβλ. ό.π. σελ. 96). Εκείνη την εποχή όλα αυτά δεν μπορούσαν να διαπιστωθούν αλλά κατά την εκ των υστέρων ανασκόπηση καταδεικνύεται αυτό που κρυμμένο στο προφητικό όραμα, διαφαννόταν μόνο από μακριά.

Εν τω μεταξύ ας συγκρατήσουμε το εξής δεδομένο: ο Ιησούς αξιώνει εν τοις πράγμασι το βασιλικό αξίωμα. Θέλει η πορεία Του και η πράξη Του να κατανοηθούν υπό το φως των επαγγελιών της Π.Δ. οι οποίες πραγματώνονται σε Αυτόν. Για Αυτόν ομιλεί η Π.Δ. και αντίστροφα: Αυτός ενεργεί και ζει διά του λόγου του Θεού και όχι αφορμώμενος από ατομικά προγράμματα και επιθυμίες. Η αξίωσή Του εδράζεται στην υπα-

2. Μετάφραση Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας (ΕΒΕ) 1997. Η μετάφραση των παλαιδιαθρητικών κειμένων ακολουθεί την ΕΒΕ. Τα κείμενα της Κ.Δ. μεταφράζονται από εμένα στο πλαίσιο της Νέας Μετάφρασης των βιβλικών κειμένων που ετοιμάζουν οι Εκδόσεις Ψυχογιός.

κοή απέναντι στην εντολή του Πατέρα. Η πορεία Του είναι μία οδός στο βάθος του θείκου λόγου. Ταυτόχρονα η επίρρωση με το Ζαχ. 9, 9 αποκλείει μια «ζηλωτική» ερμηνεία της βασιλείας Του: ο Ιησούς δεν οικοδομεί πάνω στη βία. Δεν ηγείται κάποιας στρατιωτικής εξέγερσης εναντίον της Ρώμης. Η ισχύς Του είναι άλλου είδους: η σώζουσα δύναμη διακρίνεται στη φτώχεια του Θεού, στην ειρήνη Του.

Ας επιστρέψουμε στη ροή της αφήγησης. Η όνος οδηγείται στον Ιησού. Και τώρα συμβαίνει κάτι απροσδόκητο: οι μαθητές τοποθετούν τα ρούχα τους πάνω στην όνο: ενώ οι Ματθαίος (21, 7) και Λουκάς (11, 7) απλώς αναφέρουν και κάθισε πάνω τους, ο Λουκάς σημειώνει *ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν* (19, 35). Αυτή είναι μια φράση η οποία χρησιμοποιείται στο Γ' Βασιλειών για την ανάρρηση του Σολομώντα στο θρόνο του πατέρα του Δαβίδ. Εκεί αναφέρονται τα εξής: ο βασιλιάς Δαβίδ έδωσε την εξής εντολή στον ιερέα Σαδών, στον προφήτη Νάθαν και τον Βαναία: *πάρτε μαζί σας τους δούλους του κυρίου σας, ανεβάστε το γιο μου τον Σολομώντα στο μουλάρι μου και κατεβάστε τον στην πηγή Γιχών. Εκεί ο ιερέας Σαδών και ο προφήτης Νάθαν θα τον χρίσουν βασιλιά του Ισραήλ. Μετά θα σαλπίσετε με τη σάλπιγγα και θα φωνάξετε: «Ζήτω ο βασιλιάς Σολομών!»* (Γ' Βασ. 1, 33-34)³.

Και το άπλωμα των ιματίων αποτελεί παράδοση στο βασίλειο του Ισραήλ (πρβλ. Γ' Βασ. 9, 13). Ό,τι κάνουν εν προκειμένω οι μαθητές, αποτελεί χειρονομία της ενθρόνισης στην παράδοση του δαβιδικού βασιλείου άρα και στη μεσσιανική ελπίδα η οποία αναπτύχθηκε από αυτή (τη δαβιδική παράδοση). Ο ενθουσιασμός των μαθητών μεταδίδεται στους προσκυνητές που έρχονταν με τον Ιησού. Απλώνουν τα δικά τους ρούχα στην οδό από την οποία εισέρχεται ο Ιησούς. Κόβουν κλαδιά από τα δέ-

3. *Λάβετε τοὺς δούλους τοῦ κυρίου ὑμῶν μεθ' ὑμῶν καὶ ἐπιβίβάσατε τὸν υἱόν μου Σαλωμών ἐπὶ τὴν ἡμίονον τὴν ἐμὴν καὶ καταγάγετε αὐτὸν εἰς τὸν Γιὼν καὶ χρισάτω αὐτὸν ἐκεῖ Σαδὼν ὁ ἱερεὺς καὶ Νάθαν ὁ προφήτης εἰς βασιλεῖα ἐπὶ Ἰσραὴλ καὶ σαλπίσατε κερατίνη καὶ ἐρεῖτε «ζήτω ὁ βασιλεὺς Σαλωμών».*

ντρα και κραυγάζουν στίχους του Ψ. 118 (117 Ο΄)⁴, προσευχητικές φράσεις της προσκυνηματικής λειτουργίας του Ισραήλ, οι οποίες στο στόμα τους γίνονται μεσσιανικές διακηρύξεις: *εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις* (Μκ 11, 9 κε.· πρβλ. Ψ. 118, 25 κε.). Αυτός ο χαιρετισμός παραδίδεται αν και με παραλλαγές και από τα τέσσερα Ευαγγέλια. Για την ιστορία της παράδοσης και για το θεολογικό ὄραμα του κάθε Ευαγγελιστή δεν χρειάζεται να υπεισέλθουμε σε ασήμαντες διαφορές. Ας επιχειρήσουμε να κατανοήσουμε τις βασικές γραμμές, μιας και αυτός ο χαιρετισμός υιοθετήθηκε στη χριστιανική λειτουργία και ερμηνεύθηκε επί τη βάσει της πασχάλιας πίστεως της Εκκλησίας. Κατά πρώτον η κραυγή: *Ωσαννά!* Αρχικά ήταν μία παράκληση με το χαρακτήρα του κατεπείγοντος: δηλ. *Ω σώσον λοιπόν!* Την επαναλάμβαναν μόνον οι ιερείς την έβδομη μέρα της Σκηνοπηγίας κατά τη λιτανεία γύρω από το θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων ως ικεσία για βροχή. Αλλά όπως η γιορτή της Σκηνοπηγίας μεταβλήθηκε από ικεσία σε γιορτή χαράς, έτσι και η δέηση μεταβλήθηκε προοδευτικά σε κραυγή ευφροσύνης (πρβλ. Lohse, *ThWNT IX*, σελ. 682). Ήδη στην εποχή του Ιησού αυτή η φράση είχε αποκτήσει μάλλον μεσσιανική σημασία. Έτσι στην κραυγή *Ωσαννά* μπορούμε να αναγνωρίσουμε μία έκφραση των πολυεπίπεδων συναισθημάτων των προσκυνητών και των μαθητών που κατέφθαναν μαζί με τον Ιησού: *χαρούμενος αἶνος στον Θεό τη στιγ-*

4. Ο Ποντίφηκας παραθέτει τους Ψαλμούς σύμφωνα με την αρίθμηση που έχουν στο Μασοριτικό και όχι σύμφωνα με αυτή των Ο΄ (Εβδομήκοντα Μεταφραστών). Και τα δύο ακολουθούν την ίδια αρίθμηση στους οκτώ πρώτους (1-8) και στους τρεις τελευταίους (148-150). Στους υπολοίπους οι Ο΄ υπολείπονται κατά μία μονάδα, διότι οι Ο΄ συμπτύσσουν τους 9 και 10 στον Ψ. 9, συνάπτουν τους 114 και 115 στον Ψ. 113 και διαιρούν σε 114 και 115 τον Ψ. 116 και σε 146 και 147 τον Ψ. 147. Βλ. Στ. Καλαϊντζάκη, *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά 2007, 559. Βλ. επίσης το Δ. Καϊμάκη, *Σύντομο Υπόμνημα στους Ψαλμούς*, Αθήνα: Ψυχογιός 2010.

μή αυτής της εισόδου· ελπίδα ότι ανατέλλει η ώρα του Μεσσία και ταυτόχρονα παράκληση ώστε να εγκαθιδρυθεί το βασίλειο του Δαβίδ και να πραγματοποιηθεί έτσι και πάλι το βασίλειο του Θεού στη χώρα του Ισραήλ.

Η επόμενη φράση από τον Ψ. 118 *εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου* ήταν, όπως ήδη αναφέραμε, καταρχάς μέρος της προσκυνηματικής λειτουργίας του Ισραήλ με την οποία υποδέχονταν τους προσκυνητές στην είσοδο της Πόλης ή του Ναού. Αυτό γίνεται φανερό και στο δεύτερο τμήμα του στίχου: *εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου*. Ήταν μία ευλογία που εκφωνούνταν και συνάμα χορηγούνταν από τους ιερείς στους προσκυνητές που κατέφθαναν. Η φράση, όμως, έλαβε εν τω μεταξύ μεσσιανική σημασία. Προσδιόριζε τον επηγγελμένο από τον Θεό. Έτσι από ευλογία προς τους προσκυνητές έγινε ένας αίνος προς τον Ιησού, ο οποίος χαιρετίστηκε ως *ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*, ως ο επί τη βάσει των υποσχέσεων αναμενόμενος και κηρυχθείς.

Η ιδιαίτερη δαβιδική νότα, που απαντά μόνο στο Κείμενο του Μάρκου, μας αποδίδει ίσως με τον πλέον αρχέγονο τρόπο την αναμονή των προσκυνητών εκείνη τη στιγμή. Αντιθέτως ο Λουκάς, ο οποίος γράφει για τους εθνικοχριστιανούς, παραλείπει εντελώς το Ωσαννά και την αναφορά στον Δαβίδ αντικαθιστώντας την με μια κραυγή που ανακαλεί τα Χριστούγεννα: *εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ὁ βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου· ἐν οὐρανῷ εἰρήνη καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις* (19, 38· πρβλ. 2, 14). Και από τα τρία Συνοπτικά Ευαγγέλια, αλλά και τον Ιωάννη εξάγεται σαφώς ότι η σκηνή της μεσσιανικής υποδοχής του Ιησού πραγματοποιήθηκε κατά την είσοδο στην Πόλη και ότι φορείς της δεν ήταν ο λαός των Ιεροσολύμων, αλλά η συνοδεία του Ιησού που εισήλθε μαζί Του στην Αγία Πόλη.

Με τον πλέον έντονο τρόπο ο Ματθαίος μάς βοηθά να κατανοήσουμε αυτό, επισυνάπτοντας στον επίλογο της αφήγησης του Ωσαννά για τον Ιησού, τον Υιό του Δαβίδ, τα εξής: *και ὅταν εισήλθε στα Ιεροσόλυμα, σείσθηκε ὅλη η πόλη και ἔλεγε: «ποιος εἶναι αὐτός;» Και τα πλήθη ἔλεγαν: «Αὐτός εἶναι ὁ*

Ιησούς ο προφήτης από τη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας»⁵ (Μτ. 21, 10-11). Η ομοιότητα με την αφήγηση σχετικά με τους Μάγους από την Ανατολή είναι εμφανής. Και τότε τίποτε δεν ήταν γνωστό στην πόλη της Ιερουσαλήμ για τον νεογέννητο βασιλιά των Ιουδαίων. Η σχετική είδηση (Μτ. 2, 3) οδήγησε την Ιερουσαλήμ σε ταραχή. Τώρα προκαλείται φόβος. Ο Ματθαίος χρησιμοποιεί τον όρο έσεισθη (< σείω), που χρησιμοποιείται για το συγκλονισμό μέσω σεισμού.

Αναφορικά με τον προφήτη από τη Ναζαρέτ είχαν φθάσει κάποιες πληροφορίες, που δεν φαίνονταν να προκαλούν ενδιαφέρον στην Ιερουσαλήμ αφού δεν ήταν γνωστός εκεί. Το πλήθος που επαινεί τον Ιησού στο περιθώριο της Πόλης, δεν είναι το ίδιο με εκείνο που απαίτησε τη σταύρωση. Σε αυτή τη διπλή είδηση σχετικά με τη μη κατανόηση του Ιησού, που ταυτόχρονα είναι αδιαφορία και τρόμος, φανερώνεται κάτι από την τραγωδία της Πόλης, την οποία (τραγωδία) ο Ιησούς πολλές φορές και με τον πλέον οξύ τρόπο προανήγγειλε στην εσχατολογική Ομιλία Του.

Στον Ματθαίο απαντά και ένα άλλο σημαντικό ιδιαίτερο υλικό σχετικά με την υποδοχή του Ιησού στην Αγία Πόλη. Μετά την κάθαρση του Ναού τα παιδιά στον Ναό επαναλαμβάνουν τα λόγια του αίνου: *ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ* (Μτ. 21, 15). Ο Ιησούς υπερασπίζεται τον αίνο των παιδιών απέναντι στους αρχιερείς και τους Γραμματείς παραπέμποντας στον Ψ. 8, 3: *ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρητίσω αἶνον* (Μτ. 21, 16). Θα επανέλθουμε σε αυτή τη σκηνή κατά το σχολιασμό της κάθαρσης του Ναού. Ας επιχειρήσουμε στο σημείο αυτό να κατανόησουμε τι ήθελε να πει ο Ιησούς παραπέμποντας στον Ψ. 8, διανοίγοντας μια ευρεία προοπτική στην πορεία του σχεδίου της θείας Οικονομίας. Θα καταστεί σαφές τι ακριβώς Αυτός εννοούσε όταν ανακαλέσουμε την ιστορία που αφηγούνται όλοι οι

5. *Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσεισθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· «τίς ἐστὶν οὗτος;» οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· «οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέθ τῆς Γαλιλαίας».*

Συνοπτικοί Ευαγγελιστές, σχετικά με τους γονείς που έφεραν παιδιά στον Ιησού για να τα αγγίξει. Απέναντι στην αντίσταση των μαθητών, που ήθελαν να τον προστατεύσουν από τη φορτικότητα, προσκαλεί ο Ιησούς τα παιδιά κοντά Του, τοποθετεί τα χέρια Του πάνω τους και τα ευλογεί. Επεξηγεί αυτή τη χειρονομία με τα λόγια: *αφήστε τα παιδιά να έρχονται σε μένα και μη τα εμποδίζετε. Διότι η βασιλεία του Θεού είναι γι' αυτούς που είναι σαν κι αυτά. Αληθινά σας λέγω όποιος δεν δεχθεί τη βασιλεία Του Θεού σαν παιδί, δεν θα μπει σ' αυτή*⁶ (Μκ. 10, 13-16). Τα παιδιά γύρω από τον Ιησού συνιστούν υποδείγματα για εκείνη την ταπείνωση ενώπιον του Θεού η οποία είναι απαραίτητη προκειμένου να περάσει από την τρύπα της βελόνας, που αναφέρεται στην αμέσως μετά επισυναπτόμενη αφήγηση για τον πλούσιο νεανίσκο (Μκ. 10, 17-27).

Είχε προηγηθεί η σκηνή στην οποία ο Ιησούς είχε απαντήσει στην έριδα των μαθητών περί των πρωτείων τοποθετώντας στο μέσον αυτών ένα παιδί. Το πήρε στην αγκαλιά Του και είπε: *όποιος θα δεχθεί ένα τέτοιο παιδί στο όνομά μου, εμένα τιμά. Κι όποιος θα τιμήσει εμένα δεν τιμά εμένα, αλλ' Αυτόν που με απέστειλεν*⁷ (Μκ. 9, 37). Ο Ιησούς ταυτίστηκε με το παιδί – ο ίδιος έγινε μικρός. Ως Υιός δεν κάνει τίποτε αφ' εαυτού αλλά ενεργεί αποκλειστικά και μόνον εκ του Πατρός και εις Αυτόν.

Από αυτό το σημείο γίνεται κατανοητή και πάλι η επόμενη περικοπή στην οποία ο λόγος δεν είναι πλέον για τα παιδιά αλλά για τους μικρούς. Και ο όρος *μικρός* προσδιορίζει ακριβώς αυτούς που πιστεύουν, την κοινότητα των μαθητών του Ι. Χριστού (Μκ. 9, 42). Στην πίστη ανακάλυψαν αυτή την αυθεντική μικρότητα που οδηγεί τους ανθρώπους στην αλήθεια.

-
6. Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν Βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.
7. Ὅς ἂν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἂν ἐμὲ δέχεται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

Έτσι επανερχόμαστε στο Ωσαννά των παιδιών: ο αίνος αυτών των παιδιών υπό το φως του Ψ'. 8 παρουσιάζεται ως προτύπωση του αίνου που αυτοί οι μικροί θα του αναπέμψουν εκτός και πέρα από αυτή την ώρα.

Ως εκ τούτου δικαίως προεικονίζεται σε αυτή τη σκηνή η πρώτη Εκκλησία και αυτό που πραγματώνει στη Λειτουργία της. Ήδη στο αρχαιότερο γνωστό μεταπασχάλιο λειτουργικό κείμενο –τη Διδαχή (το 100)– πριν το μοίρασμα των Αγίων Δώρων απαντά το Ωσαννά σε συνδυασμό με το Μαραναθά: *Ας έλθει η Χάρις και ας παρέλθει τούτος ο κόσμος. Ώσαννά τῷ θεῷ Δαυίδ. Ὅποιος εἶναι ἅγιος ας προσέλθει, ὅποιος δεν εἶναι ας μετανοήσει. Μαράν ἀθά· ἀμήν. Κι αυτούς που έχουν προφητικό χάρισμα να τους αφήνετε να ευχαριστούν τον Θεό με όσες αυτοσχέδιες προσευχές θέλουν*⁸. Πολύ ενωρίς εισήλθε και το άσμα του Ζαχαρία (*Benedictus* Λκ. 1, 68-79). Για την πρώτη Εκκλησία η Κυριακή των Βαΐων δεν αποτελούσε παρελθόν. Όπως τότε ο Κύριος εισήλθε στην Αγία Πόλη πάνω σε πώλο, έτσι τον αντίκριζε η Εκκλησία να έρχεται και πάλι διά της ταπεινής μορφής του άρτου και του οίνου. Η Εκκλησία χαιρετίζει τον Κύριο στη θεία Ευχαριστία ως Εκείνον που έρχεται στο παρόν και βαδίζει στο μέσον της. Και ταυτόχρονα χαιρετά Εκείνον που πάντα παραμένει ο Ερχόμενος και μας καθοδηγεί προς την έλευσή Του. Ως προσκυνητές οδηγούμαστε και εμείς σε Αυτόν. Ωσάν να είμαστε προσκυνητές έρχεται προς εμάς και μας παίρνει μαζί Του κατά την άνοδό Του στο Σταυρό και την Ανάσταση, στην τελική Ιερουσαλήμ, η οποία αναπτύσσεται κατά την κοινωνία με το Σώμα Του ήδη ανάμεσά μας.

8. *Έλθέτω Χάρις και παρελθέτω ό κόσμος ούτος. Ώσαννά τῷ θεῷ Δαυίδ· εἴ τις ἅγιός ἐστιν ἐρχέσθω· εἴ τις οὐκ ἔστι μετανοεῖτω· μαράν ἀθά· ἀμήν* (10, 6).

2. Η κάθαρση του Ναού

Ο Μάρκος μάς αφηγείται ότι ο Ιησούς μετά το χαιρετισμό του εισήλθε στο Ναό, είδε τα πάντα, και επειδή ήταν πλέον αργά, οδηγήθηκε στη Βηθανία όπου έμενε κατά τη διάρκεια εκείνης της Εβδομάδος. Την επόμενη μέρα εισήλθε και πάλι στο Ναό και άρχισε να εκδιώκει από αυτόν τους εμπόρους και τους πωλητές: και έρχονται στα Ιεροσόλυμα. Και όταν εισήλθε στον ιερό περίβολο του Ναού άρχισε να διώχνει όσους πουλούσαν και αγόραζαν σε αυτόν, και τα τραπέζια των αργυραμοιβών ανέτρεψε, καθώς και τα καθίσματα των πωλητών των περιστεριών. Και δεν άφηγε να μεταφέρει κανείς στο χώρο αυτό κανένα πράγμα (11, 15)⁹. Ο Ιησούς τεκμηριώνει αυτή την ενέργειά του με μια φράση από τον Ησαΐα που συμπληρώνει με μία από τον Ιερεμία: και έδιδασκεν και έλεγεν αυτοίς· ού γέγραπται ότι «ό οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;» ὑμεῖς δὲ πεποιήκατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν (Μκ. 11, 17· πρβλ. Ησ. 56, 7· Ιερ. 7, 11).

Τι έπραξε εκεί; Τι ήθελε να εκφράσει; Στην εξηγητική φιλολογία διακρίνονται τρεις ερμηνευτικές τάσεις που πρέπει να διεξεέλθουμε εν συντομία. Εν πρώτοις έχει διατυπωθεί η θέση ότι η κάθαρση του Ναού δεν σήμαινε μια επίθεση στον ίδιο το Ναό, αλλά αποκλειστικά και μόνο στις καταχρήσεις. Βέβαια οι έμποροι είχαν την εξουσιοδότηση των ιουδαϊκών αρχών οι οποίες έτσι αποκόμιζαν πλούσιο κέρδος. Ως εκ τούτου η παρουσία των χρηματιστών και των ζωεμπόρων στο πλαίσιο των κείμενων διατάξεων ήταν νόμιμη. Αφορούσε στην ανταλλαγή των κυκλοφορούντων ρωμαϊκών νομισμάτων με την απεικόνιση του Καίσαρα που θεωρούνταν ειδωλολατρία, με το νόμισμα του Ναού στην εκτεταμένη αυλή των Εθνικών, ενώ στο ίδιο σημείο διατίθε-

9. Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλοῦντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψεν, καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ.

νταν και τα προς θυσία ζώα. Αλλά αυτή η διαπλοκή του Ναού και του εμπορίου δεν ανταποκρινόταν στο σκοπό που εξυπηρετούσε το προαύλιο των εθνικών στο συγκρότημα του Ναού.

Ο Ιησούς με την πράξη Του έθιξε αυτή την υφιστάμενη από την αριστοκρατία του Ναού τάξη αλλά δεν εναντιώθηκε στο Νόμο και τους Προφήτες. Αντιθέτως: απέναντι σε μια πολύ βαθιά διεφθαρμένη πρακτική, η οποία κατέστη δίκαιο, αντιπαρέθεσε το δικό Του αυθεντικό δίκαιο, το θεϊκό δίκαιο του Ισραήλ. Έτσι μόνο εξηγείται το γεγονός ότι ούτε η αστυνομία του Ναού επενέβη ούτε η ρωμαϊκή κοόρτις που έδρευε στο οχυρό Αντωνία. Οι αρχές του Ναού περιορίστηκαν στο να υποβάλουν στον Ιησού το ερώτημα σχετικά με τη νομιμοποίησή Του για μια τέτοια ενέργεια.

Υπό αυτή την έννοια είναι σωστή η θέση που τεκμηριώθηκε κατεξοχήν από τον Vittorio Messori ότι ο Ιησούς κατά την κάθαρση του Ναού έπραξε συμφώνως προς το Νόμο και αντιστάθηκε στην κατάχρηση του Ναού. Εάν, όμως, εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο Ιησούς παρουσιάζεται ως απλός αναμορφωτής που υπερασπίζεται τις ιουδαϊκές προδιαγραφές περί αγιότητας (κατά τον Eduard Schweizer, όπως μνημονεύεται στο Pesch, *Markusevangelium* II, σελ. 200), τότε θα αδικούνταν η σημασία της πράξης. Οι φράσεις του Ιησού καταδεικνύουν ότι η αξίωσή Του έχει βαθύτερες προεκτάσεις αφού με την ενέργειά Του ήθελε επιπλέον να εκπληρώσει το Νόμο και τους Προφήτες.

Έτσι ερχόμαστε σε μια δεύτερη ερμηνεία που βρίσκεται σε αντίθεση προς την παραπάνω: πρόκειται για την πολιτική-επαναστατική ερμηνεία της πράξης Του. Ήδη κατά το Διαφωτισμό είχαν γίνει προσπάθειες να ερμηνευθεί ο Ιησούς ως πολιτικός επαναστάτης¹⁰. Αλλά μόνο στο δίτομο έργο *Iesus basileus ou basileusas* του Robert Eisler (Heidelberg 1929/30) επιχειρήθηκε για πρώτη φορά με συνέπεια επί τη βάση όλων των καινοδια-

10. Βλ. σχετικά Σ.Σ. Δεσπότη, *Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές*, Αθήνα: Άθως 2006.

θηκικών δεδομένων να παρουσιαστεί ο Ιησούς ως πολιτικός επαναστάτης αποκαλυπτικού χαρακτήρα, ο οποίος προκάλεσε στην Ιερουσαλήμ μία εξέγερση, συνελήφθη από τους Ρωμαίους και τελικά εκτελέστηκε (κατά το Hengel, *Was Jesus Revolutionär?* σελ. 7). Το βιβλίο προκάλεσε τεράστιο ενδιαφέρον. Κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες της δεκαετίας του '30 δεν είχε, όμως, ανάλογη συνέχεια. Μόλις τη δεκαετία του '60 είχε δημιουργηθεί εκείνο το πνευματικό και το πολιτικό κλίμα που ήταν απαραίτητο ώστε ένα τέτοιο όραμα να λειτουργήσει ως δυναμίτης. Τότε ήταν ο Samuel George Frederick Brandon, που στο έργο του *Jesus and the Zealots* (New York 1967) φάνηκε να παρέχει επιστημονική νομιμοποίηση στην ερμηνεία του Ιησού ως πολιτικού επαναστάτη. Έτσι ο Ιησούς κατατάχθηκε στη γραμμή του ζηλωτικού κινήματος που θεωρούσε ως βιβλικό ιδρυτή του τον ιερέα Φινεές εγγονό του Ααρών. Ο Φινεές λόγχισε έναν Ισραηλίτη που πόρνευε με μια ιερόδουλη. Έγινε το πρότυπο του ζηλωτή υπέρ του Ναού και της λατρείας αποκλειστικά και μόνο του Θεού (Αρ. 25).

Το ζηλωτικό κίνημα θεωρούσε ότι οι απαρχές του εντοπίζονται στην πρωτοβουλία του πατέρα των Μακκαβαίων αδελφών, Ματθαθία. Αυτός απέναντι στην προσπάθεια ολοκληρωτικής ισοπέδωσης από την οικουμενική ελληνιστική κουλτούρα που σήμαινε αποψίλωση της θρησκευτικής του ταυτότητας, ομολόγησε: *δεν πρόκειται να υπακούσουμε στις διαταγές του βασιλιά και να προδώσουμε τη λατρεία και ν' αποκλίνουμε δεξιά και αριστερά* (Α' Μακ. 2, 22)¹¹. Αυτή η φράση έγινε η σημαία της εξέγερσης εναντίον της ελληνιστικής δικτατορίας. Ο Ματθαθίας μετέφρασε το λόγο του σε πράξη: *Μόλις ο Ματθαθίας σταμάτησε να μιλά κάποιος άντρας Ιουδαίος πλησίασε, μπροστά στα μάτια όλων, για να προσφέρει θυσία στο Βωμό της Μωδεΐν, σύμφωνα με τη διαταγή του βασιλιά. Όταν το είδε αυτό ο Ματθαθίας, άναψε ο ζήλος του*

11. Στο κείμενο των Ο': *τῶν λόγων τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουσόμεθα παρελθεῖν τὴν λατρείαν ἡμῶν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν.*

κι άρχισε να τρέμει ολόκληρος. Φουρκισμένος από δίκαιη οργή, έτρεξε σύμφωνα με το Νόμο του Θεού κι έσφαξε τον άντρα εκείνον πάνω στο βωμό. Μετά γκρέμισε το βωμό και σκότωσε και τον απεσταλμένο του βασιλιά, που εξανάγκαζε το λαό να θυσιάζει στα είδωλα. Έτσι υποστήριξε με ζήλο το Νόμο του Μωυσή, όπως τότε που ο Φινεές σκότωσε τον Ζαμβρί, γιο του Σαλώμ. Μετά απ' αυτό το γεγονός ο Ματθαθίας περιδιάβηκε την πόλη φωνάζοντας δυνατά: «Όποιος υποστηρίζει με ζήλο το Νόμο του Μωυσή και τηρεί σταθερά τη Διαθήκη, ας με ακολουθήσει!» (Α΄ Μακ. 2, 24-26)¹². Έτσι ο όρος ζήλος κατέστη η λέξη-κλειδί για την ετοιμότητα υπεράσπισης διά της βίας της πίστης του Ισραήλ, του δικαίου και της ελευθερίας του Ισραήλ.

Σε αυτή τη γραμμή του ζήλου των ζηλωτών υποτίθεται ότι εντάχθηκε και ο Ιησούς σύμφωνα με τους Eisler και Brandon, που προκάλεσαν ένα κύμα επαναστατικών και πολιτικών θεολογιών. Ως κατεξοχήν απόδειξη αυτής της θέσης προβάλλεται η κάθαρση του Ναού η οποία σαφώς ήταν μία βίαιη πράξη και δεν θα μπορούσε να διαδραματιστεί χωρίς βία, έστω κι αν οι Ευαγγελιστές θα επιχειρούσαν να το συγκαλύψουν. Επίσης ο χαιρετισμός του Ιησού ως υιού Δαβίδ και ιδρυτή του δαβιδικού βασιλείου υπήρξε πολιτική πράξη και η σταύρωση του Ιησού υπό των Ρωμαίων με τον τίτλο κατηγορίας Βασιλεύς των Ιουδαίων τεκμηριώνει πλήρως ότι ήταν επαναστάτης-ζηλωτής και ως τέτοιος εκτελέστηκε.

Εν τω μεταξύ το κύμα των θεολογιών της επανάστασης εξασθένησε αφού με αφετηρία έναν Ιησού που ερμηνεύθηκε ζηλωτικά επιχείρησαν να νομιμοποιήσουν τη βία ως μέσον οικοδόμησης ενός καλύτερου κόσμου. Οι τρομερές συνέπειες μιας βίας με θρησκευτικά κίνητρα ξετυλίγονται μπροστά στα μά-

12. Στο κείμενο των Ο΄: και είδεν Ματθαθίας και έζήλωσεν και έτρόμησεν οί νεφροί αυτού και άνήνεγκεν θυμόν κατά τó κρίμα και δραμών έσφαξεν αυτόν επί τόν βωμόν και τόν άνδρα τού βασιλέως τόν αναγκάζοντα θύειν άπέκτεινεν έν τῷ καιρῷ εκείνῳ και τόν βωμόν καθείλεν και έζήλωσεν τῷ νόμῳ καθός έποίησεν Φινεές τῷ Ζαμβρί υίῳ Σαλώμ.

τια όλων μας με τον πλέον δραστικό τρόπο. Η βία δεν εγκαθιστά το βασίλειο του Θεού, το βασίλειο της ανθρωπινότητας. Αντιθέτως είναι το εργαλείο που προτιμά ο Αντίχριστος – ανεξάρτητα από το πόσο ιδεαλιστικά επενδύεται με θρησκευτικά κίνητρα. Δεν υπηρετεί την ανθρωπιά αλλά την απανθρωπία.

Αλλά τι συμβαίνει τώρα με τον Ιησού; Ήταν άραγε ζηλωτής; Υπήρξε η κάθαρση του Ναού η αφετηρία μίας πολιτικής επανάστασης; Όπως διαπιστώσαμε στο πρώτο μέρος αυτού του έργου, ολόκληρη η δράση του Ιησού και το κήρυγμά Του – από τους Πειρασμούς στην έρημο, τη βάπτισή Του στον Ιορδάνη, την επί του Όρους Ομιλία, την παραβολή της παγκόσμιας Κρίσης (Μτ. 25) μέχρι και την απάντησή Του στην Ομολογία του Πέτρου – βρίσκονται σε ριζική αντίθεση προς αυτή την άποψη. Η μέθοδός Του δεν ήταν η βίαιη ανατροπή, ο θάνατος των άλλων στο όνομα του Θεού. Ο ζήλος Του για τη βασιλεία του Θεού ήταν παντελώς διαφορετικός. Δεν γνωρίζουμε τι ακριβώς φαντάζονταν οι προσκυνητές όταν αναφέρονταν στην ερχόμενη βασιλεία του πατέρα μας Δαβίδ, πραγματοποιώντας την ενθρόνιση του Ιησού. Αλλά αυτό ακριβώς που ο ίδιος ο Ιησούς σκεπτόταν και ήθελε, το κατέστησε απόλυτα εμφανές με τις χειρονομίες Του και τις προφητικές ρήσεις με τις οποίες συσχέτισε τον εαυτό Του.

Με βεβαιότητα η όνος την εποχή του Δαβίδ αποτελούσε έκφραση αναφερόμενη στη βασιλεία του και έτσι ο Ζαχαρίας παρουσιάζει επί τη βάση αυτής της παραδόσεως τον καινούργιο βασιλιά της ειρήνης να εισέρχεται στην Αγία Πόλη πάνω σε όνο. Αλλά ήδη στην εποχή του Ζαχαρία και περισσότερο στην εποχή του Ιησού ο ίππος αποτελούσε έκφραση της δύναμης των ισχυρών και η όνος ζώο των φτωχών. Αποτελούσε συνεπώς εικόνα μιας εντελώς διαφορετικής βασιλείας. Και με βεβαιότητα ο Ζαχαρίας εξαγγέλλει ένα βασίλειο εκτεινόμενο από τη θάλασσα έως τη θάλασσα. Αλλά ακριβώς με αυτό τον τρόπο εγκαταλείπει τα εθνικιστικά πλαίσια και παραπέμπει σε μια καινούργια Οικουμενικότητα στην οποία ο κόσμος ανακαλύπτει την ειρήνη του Θεού. Υπερβαίνοντας τα σύνορα η Οικουμένη

ενώνεται στη λατρεία του ενός Θεού. Στο προφητευόμενο βασίλειο διαλύονται τα πολεμικά τόξα. Αυτό το οποίο σε αυτόν (τον προφήτη) είναι ένα μυστηριώδες όραμα ενός Ερχόμενου που έβλεπε από τα βάθη των αιώνων και δεν ήταν δυνατόν να λάβει συγκεκριμένη μορφή, μόνο μετά την Ανάσταση και την εξακτίωση του Ευαγγελίου προς τα έθνη προοδευτικά μπορεί να λάβει σχήμα. Αλλά και κατά τη στιγμή της εισόδου του Ιησού στα Ιεροσόλυμα ο συσχετισμός με την ύστερη προφητεία, έδωσε στην πράξη Του μια κατεύθυνση ριζοσπαστικά αντίθετη στη ζηλωτική ερμηνεία.

Στον Ζαχαρία δεν βρήκε ο Ιησούς μόνο την εικόνα ενός ειρηνικού βασιλιά ερχόμενου πάνω σε πώλο, αλλά και το όραμα του δολοφονηθέντος ποιμένα, ο οποίος διά του θανάτου Του σώζει, και επιπλέον την εικόνα ενός τρυπημένου στον οποίο όλοι κοιτάζουν. Το άλλο μεγάλο πλαίσιο στο οποίο έβλεπε να προεικονίζεται η δράση Του ήταν το όραμα του πάσχοντος Δούλου του Θεού, ο οποίος διακονώντας δίνει τη ζωή Του χάριν των πολλών και έτσι κομίζει τη σωτηρία (πρβλ. Ησ. 52, 13-53, 12). Αυτή η ύστερη προφητεία αποτελεί το ερμηνευτικό κλειδί με το οποίο ο Ιησούς ανοίγει την Π.Δ. Ταυτόχρονα επί τη βάση αυτής θα γίνει ο ίδιος μετά την Ανάσταση το κλειδί για να αναγνωσθούν εκ νέου ο Νόμος και οι Προφήτες.

Ας επανέλθουμε στα ερμηνευτικά λόγια με τα οποία ο Ιησούς ο ίδιος ερμηνεύει τη χειρονομία της κάθαρσης του Ναού. Ας παραμείνουμε αρχικά στον Μάρκο με τον οποίο συμφωνούν οι Ματθαίος και Λουκάς παρά τις μικρές παραλλαγές. Μετά την πράξη της κάθαρσης, σύμφωνα με τον Μάρκο, ο Ιησούς δίδασκε. Το ουσιώδες αυτής της διδασκαλίας αναγνωρίζεται στη ρήση του Ιησού: *οὐ γέγραπται ὅτι «ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;» ὑμεῖς δὲ πεποιήκατε αὐτὸν «σπήλαιον ληστῶν»* (Μκ. 11, 17). Σε αυτή την περίληψη της διδασκαλίας του Ιησού αναφορικά με το Ναό –όπως ήδη διαπιστώσαμε– συρράπτονται δύο προφητικές ρήσεις. Καταρχάς πρόκειται για το οικουμενικό όραμα του προφήτη Ησαΐα (56, 7) αναφορικά με ένα μέλλον στο οποίο όλοι οι λαοί λατρεύουν

στον Οίκο του Θεού τον Κύριο ως τον ένα Θεό. Στην αρχιτεκτονική του Ναού το τεράστιο προαύλιο των Εθνικών, όπου και διαδραματίζεται όλη η αφήγηση (της κάθαρσης του Ναού), αποτελεί έναν ανοικτό χώρο που προσκαλεί όλο τον κόσμο να λατρεύσει εκεί τον ένα Θεό. Η ενέργεια του Ιησού υπογραμμίζει αυτή την εσωτερική ανοικτότητα της αναμονής που ενυπήρχε στην πίστη του Ισραήλ. Ακόμη κι όταν ο Ιησούς περιορίζει συνειδητά τη δράση Του στον Ισραήλ, διακατέχεται πάντα από την οικουμενική τάση, να ανοίξει με τέτοιο τρόπο τον Ισραήλ έτσι ώστε όλοι να μπορούν να αναγνωρίσουν στον Θεό του, τον κοινό Θεό ολόκληρου του κόσμου. Στην ερώτηση σχετικά με το τι πραγματικά έφερε ο Ιησούς στην ανθρωπότητα, απαντήσαμε στον Α΄ Τόμο ότι έφερε τον Θεό στους λαούς (σελ. 61). Ακριβώς σύμφωνα με το λόγο Του σε αυτή τη βασική στοχοθεσία αποσκοπεί η κάθαρση του Ναού: να εξαλείψει ό,τι αντιπαρατίθεται στην κοινή αναγνώριση και λατρεία του Θεού – συνεπώς να ανοίξει το χώρο στην κοινή λατρεία.

Στην ίδια κατεύθυνση παραπέμπει μια μικρή σκηνή την οποία αναφέρει ο Ιωάννης σχετικά με την Κυριακή των Βαΐων. Εν προκειμένω πρέπει βέβαια να αναλογιστούμε ότι κατά τον Ιωάννη η κάθαρση του Ναού διαδραματίστηκε το πρώτο Πάσχα του Ιησού στην αρχή της δράσης Του. Αντιθέτως –όπως ήδη διαπιστώσαμε– οι Συνοπτικοί αφηγούνται μόνο ένα Πάσχα του Ιησού. Έτσι η κάθαρση του Ναού αναγκαστικά συμπίπτει εν γένει με τις τελευταίες μέρες της δράσης Του. Ενώ η Ερμηνευτική μέχρι πρότινος στην πλειονότητά της ξεκινούσε από την παραδοχή ότι η χρονολόγηση του αγ. Ιωάννη ήταν θεολογική και όχι ακριβής βιογραφική-χρονολογική, σήμερα διαφαίνονται ολοένα και σαφέστερα τεκμήρια υπέρ της ακριβούς χρονολόγησης από τον Τέταρτο Ευαγγελιστή, ο οποίος στο συγκεκριμένο περιστατικό αλλά και αλλού κατά τη θεολογική επεξεργασία του υλικού επιδεικνύει μεγάλη ακρίβεια όσον αφορά στους χρόνους, τους χώρους και τα γεγονότα. Αλλά δεν χρειάζεται να εισέλθουμε σε αυτή την εντέλει δευτερεύουσα συζήτηση. Ας εξετάσουμε απλώς τη μικρή ιστορία η οποία στον Ιωάννη δεν συ-

μπίπτει χρονικά με την κάθαρση του Ναού αλλά διασαφηνίζει έτι περαιτέρω την εσωτερική της στοχοθεσία.

Ο Ευαγγελιστής αναφέρει ότι ανάμεσα στους προσκυνητές συγκαταλλέγονταν και Έλληνες (Ιω. 12, 20). Αυτοί (οι Έλληνες) πλησιάζουν τον Φίλιππο που καταγόταν από τη Βηθσαϊδά της Γαλιλαίας με την παράκληση: *κύριε θέλουμε να δούμε τον Ιησού* (12, 21). Στον άνδρα με το ελληνικό όνομα από την ημιεθνική Γαλιλαία διαβλέπουμε ξεκάθαρα ένα μεσίτη ο οποίος έχει τη δυνατότητα να προσφέρει πρόσβαση στον Ιησού. Γίνεται αντιληπτό ότι αυτή η φράση των Ελλήνων υπενθυμίζει κάπως το όραμα του Μακεδόνα που είδε ο άγ. Παύλος, ο οποίος (Μακεδόνας) του είπε: *Διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν* (Πρ. 16, 9). Εν συνεχεία το Ευαγγέλιο αφηγείται ότι ο Φίλιππος συζητά το θέμα με τον Ανδρέα. Και οι δύο μαζί μεταφέρουν την παράκληση στον Ιησού. Ο Ιησούς απαντά –όπως συμβαίνει συχνά στο *Κατά Ιωάννη*– μυστηριωδώς και αινιγματικά προς στιγμήν: *ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου* (12, 23 κε.). Στην απαίτηση μιας ομάδας προσκυνητών για μια συνάντηση μαζί Του, απαντά ο Ιησούς με μια προφητεία του Πάθους, όπου ερμηνεύει τον επικείμενο θάνατό Του ως δοξασμό – δοξασμό που γίνεται εμφανής με μια μεγάλη παραγωγικότητα. Τι σημαίνει αυτό;

Δεν είναι σημαντική μια στιγμιαία και εξωτερική συνάντηση ανάμεσα στον Ιησού και τους Έλληνες. Θα υπάρξει μια άλλη συνάντηση που θα φθάνει πολύ βαθύτερα. Ναι όντως οι Έλληνες θα τον δουν. Αυτός έρχεται προς αυτούς διά του Σταυρού. Έρχεται ως πεθαμένος σπόρος του σταριού ο οποίος θα φέρει πολύ καρπό σ' αυτούς. Θα δουν τη δόξα του: στον Εσταυρωμένο Ιησού θα ανακαλύψουν τον αληθινό Θεό, τον οποίο αναζητούσαν μέσα από τους μύθους και τη φιλοσοφία. Η παγχοσμιότητα στην οποία αναφέρεται η φράση του Ησαΐα, καταταυγάζεται από το φως του Σταυρού: με αφετηρία το Σταυρό θα αναγνωριστεί ο ένας Θεός. Στον Υιό θα θεωρήσουν τον Πατέρα και έτσι θα αναγνωρίσουν τον ένα Θεό που αποκαλύφθηκε στη βάτο.

Ας επανέλθουμε στην κάθαρση του Ναού, όπου συνδέεται η παγκόσμια επαγγελία του Ησαΐα με εκείνη τη φράση του Ιερεμιά: *ὕμεις δὲ πεποιήκατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν* (πρβλ. 7, 11). Κατά την ερμηνεία της εσχατολογικῆς Ομιλίας του Ιησού θα επανέλθουμε στον αγώνα του προφήτη Ιερεμιά υπέρ του Ναού. Ας αναφέρουμε, όμως, εν προκειμένω εκ των προτέρων το ουσιαστικό: ο Ιερεμιάς τάσσεται με πάθος υπέρ της ενότητας της λατρείας και της ζωῆς στο χώρο της δικαιοσύνης του Θεού. Μάχεται εναντίον της πολιτικοποίησης της πίστεως η οποία νομίζει ότι σε κάθε περίπτωση ο Θεός θα προστατεύσει το Ναό Του για να μην απολέσει τη λατρεία Του. Αλλά ο Θεός δεν προστατεύει ένα Ναό που έχει γίνει σπήλαιο ληστῶν.

Ο Ιησούς ξεκάθαρα διαπιστώνει στο σύνδεσμο λατρείας και εμπορίου, εναντίον του οποίου στρέφεται, ότι επανέρχεται η κατάσταση της εποχῆς του Ιερεμιά. Ἐτσι ο λόγος και η χειρονομία Του αποτελούν προειδοποιήσεις για την καταστροφή αυτού του Ναού η οποία απηχείται ἤδη από την εποχή του Ιερεμιά. Αλλά ὅπως και ο Ιερεμιάς ἔτσι και ο Ιησούς δεν είναι καταστροφῆς του Ναού. Και οι δύο παραπέμπουν με το πάθος τους σε αὐτὸν και σε αὐτό που ὄντως καταστρέφουν το Ναό.

Αυτή η ερμηνεία της κάθαρσης του Ναού θα γίνει σαφέστερη σε μία φράση του Ιησού που παραδίδεται στην ίδια συνάφεια μόνο από τον Ιωάννη. Σε μορφή, όμως, αλλοιωμένη απαντά στο στόμα των ψευδομαρτύρων κατά τη δίκη του Ιησού επίσης στους Ματθαίο και Μάρκο. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι μία τέτοια φράση ανάγεται στον Ιησού, ὅπως επίσης είναι σαφές ότι αυτή ανήκει στη συνάφεια της κάθαρσης του Ναού. Στον Μάρκο ο ψευδομάρτυς ισχυρίζεται ότι ο Ιησούς διακήρυξε: *ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω* (Μκ. 14, 58). Ο μάρτυς πιθανόν βρίσκεται πλησίον στη φράση του Ιησού αλλά πλανάται σε ένα κρίσιμο σημείο: δεν είναι ο Ιησούς εκείνος που καταστρέφει το Ναό. Τον παραδίδουν στην καταστροφή αυτοί που τον μετατρέπουν σε σπήλαιο ληστῶν, ὅπως είχε γίνει και στην εποχή του Ιερεμιά. Στον Ιωάννη η αυθεντι-

κή φράση έχει ως εξής: *λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν* (2, 19). Με αυτή τη φράση ο Ιησούς απάντησε στην πρόκληση των ιουδαϊκῶν αρχῶν για ἓνα σημεῖο με το οποίο θα μπορούσε να αποδείξει τη νομιμοποίηση μίας πράξης ὅπως ἡ κάθαρση του Ναοῦ. Το σημεῖο Του εἶναι ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ανάσταση. Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ανάσταση τον νομιμοποιῶν ὡς τὸ Πρόσωπο που αποκαθιστᾷ τὴν ὀρθή λατρεία. Ὁ Ιησούς δικαιώνεται διὰ τοῦ πάθους Του – πρόκειται για τὸ σημεῖο Ἰωνᾶ που παραδίδει στὸν Ἰσραήλ καὶ τὸν κόσμο.

Ἀλλὰ ἡ φράση ἔχει βαθύτερες προεκτάσεις. Δικαίως ὁ Ἰωάννης αναφέρει ὅτι οἱ μαθητὲς κατανόησαν τὸ ἀπόλυτο βάθος αὐτῆς τῆς φράσης μόνο μετὰ τὴν Ανάσταση κατὰ τὴν ἐνθύμησή τους – τὴν ἀνάμνηση που φωτίζεται ἀπὸ τὸ Ἅγ. Πνεῦμα τῆς κοινότητος τῶν μαθητῶν, τὴν Ἐκκλησία. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ Ἰησοῦ, ἡ σταύρωσή Του σημαίνει ταυτόχρονα τὸ τέλος τοῦ Ναοῦ. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ναοῦ πλέον ἀποτελεῖ παρελθόν. Μία καινούργια λατρεία ἐρχεται δι’ ἐνὸς Ναοῦ που δὲν εἶναι κατασκευασμένος ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια. Αὐτὸς ὁ Ναὸς εἶναι τὸ Σῶμα Του. Εἶναι ὁ Ἀναστάς που συνάζει τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἐνώνει διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σώματός Του καὶ τοῦ Αἵματός Του. Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ὁ καινούργιος ναὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Ταυτόχρονα ἡ σταύρωση τοῦ Ἰησοῦ σηματοδοτεῖ τὴν ἀποδόμηση τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ. Με τὴν Ανάστασή Του ἐγκαινιάζεται ἓνας καινούργιος τρόπος τιμῆς τοῦ Θεοῦ, ὄχι πάνω σε αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ ὄρος ἀλλὰ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (Ἰω. 4, 23).

Τι συμβαίνει πραγματικὰ με τὸ ζῆλο τοῦ Ἰησοῦ; Σε αὐτὴ τὴν ἐρώτηση ὁ Ἰωάννης –ἀκριβῶς στὴ συνάφεια τῆς κάθαρσης τοῦ Ναοῦ– μας προσφέρει μίαν πολὺτιμη φράση που ἀπαντᾷ σε αὐτὴ τὴν ἐρώτηση ἐπακριβῶς καὶ σε βάθος. Μας ἀναφέρει ὅτι οἱ μαθητὲς κατὰ τὴν κάθαρση τοῦ Ναοῦ θυμῆθησαν ὅτι εἶναι γραμμένο: *ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεται με* (2, 17). Αὐτὴ ἡ φράση προέρχεται ἀπὸ τὸν μεγαλειώδη Ψαλμὸ τοῦ Πάθους 69 (68 Ο’). Αὐτὸς που προσεύχεται ὁδηγεῖ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ τὴ ζωὴ του στὴν ἀπομόνωση. Αὐτὸς ὁ λόγος γίνεται γι’ αὐτὸν πηγὴ πάθους που του συσσωρεύουν αὐτοὶ που τον μισοῦν καὶ

τον περιβάλλον: *Σώσε με Θεέ γιατί φτάσανε ως το στόμα μου τα νερά. [...] Για χάρη Σου υπέφερα τον εξευτελισμό· σκέπασε η ντροπή το πρόσωπό μου. Αποξενώθηκα απ' τα αδέρφια μου· κι αλλοφερμένος έγινα για της μητέρας μου τους γιους. Γιατί η φλογερή αγάπη για το Ναό Σου με κατέφαγε – κι οι εξευτελισμοί πέσαν απάνω μου εκείνων που με βρίζουν. Με τη νηστεία συγκράτησα την οργή της ψυχής μου, κι αυτοί με χλεύασαν (Ψ. 69, 2.8.10 EBE)¹³.*

Η θύμηση των μαθητών αναγνωρίζει στον πάσχοντα δίκαιο τον Ιησού. Ο ζήλος για τον οίκο του Θεού τον οδηγεί στο πάθος, στο Σταυρό. Αυτή είναι η θεμελιώδης αλλαγή που ο Ιησούς έδωσε στο θέμα ζήλος. Μεταμόρφωσε το ζήλο που ήθελε να διακονεί τον Θεό διά της βίας στο ζήλο του Σταυρού. Έτσι αποκατέστησε οριστικά το κριτήριο για τον αληθινό ζήλο – το ζήλο της αγάπης. Σε αυτόν το ζήλο πρέπει να προσανατολιστεί ο χριστιανός. Εκεί βρίσκεται η αυθεντική απάντηση στην ερώτηση αναφορικά με το ζηλωτισμό του Ιησού.

Αυτή η ερμηνεία επιβεβαιώνεται άλλη μια φορά σε δύο μικρά επεισόδια με τα οποία ο Ματθαίος κατακλείει την αφήγηση για την κάθαρση του Ναού: *καὶ προσήλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἔθεράπευσεν αὐτούς (Μτ. 21, 14)*. Απέναντι στο εμπόριο των ζώων και τους τραπέζιτες ο Ιησούς αντιπαραθέτει τη δική του θεραπευτική καλοσύνη. Αυτή είναι η αληθινή κάθαρση του Ναού. Ο Ιησούς δεν έρχεται ως εξολοθρευτής, δεν έρχεται με το ξίφος του επαναστάτη, αλλά με το δώρο της θεραπείας. Στρέφεται προς αυτούς που ένεκα της αναπηρίας εξωθούνταν στο περιθώριο της ζωής και της κοινωνίας. Αποκαλύπτει τον Θεό ως Αυτόν που αγαπά και τη δύναμή Του ως τη δύναμη της αγάπης. Σε όλα αυτά αντιστοιχεί επίσης το γεγονός ότι τότε τα παιδιά επαναλαμβάνουν την

13. *Σῶσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου [...] ὅτι ἔνεκα σοῦ ὑπήνεγκα ὄνειδισμόν, ἐκάλυψεν ἐντροπή τὸ πρόσωπόν μου [...] ὅτι ὁ ζήλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέν με, καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.*

κραυγή Ωσαννά που του αρνούνται οι Μεγάλοι (Μτ. 21, 15). Από αυτούς τους μικρούς θα προέρχεται διαχρονικά ο αίνος (Ψ. 8, 3) – από αυτούς που μπορούν να δουν με καθαρή και μη παραμορφωμένη καρδιά όντας ανοικτοί για την καλοσύνη Του. Έτσι προαναγγέλλεται σε αυτά τα δύο μικρά κείμενα ο καινούργιος Ναός τον οποίο ήρθε για να κτίσει.

Στον Πρόλογο του πρώτου βιβλίου είχα αναφέρει ότι με ενδιαφέρει να παρουσιάσω τη *Μορφή και το Κήρυγμα του Ιησού*. [...] Αυτή η αποστολή στο δεύτερο βιβλίο ήταν ακόμη πιο δύσκολη από ό,τι στο πρώτο, διότι σε αυτό πρωτοαπαντούν οι κρίσιμοι λόγοι και τα συμβάντα της ζωής του Ιησού.

Επιχείρησα να μην εμπλακώ στην έριδα αναφορικά με πολλά πιθανά μεμονωμένα στοιχεία και να πραγματευτώ τα ουσιαστικά λόγια και τις ουσιαστικές πράξεις του Ιησού, καθοδηγούμενος από την ερμηνευτική της πίστης αλλά και από την ευθύνη ενώπιον της ιστορικής λογικής, η οποία απαραίτητα εμπεριέχεται σε αυτή την πίστη.

Ακόμη κι αν παραμένουν πάντα λεπτομέρειες προς συζήτηση, ελπίζω εντούτοις ότι μου δωρήθηκε μια προσέγγιση της μορφής του Κυρίου μας η οποία μπορεί να είναι βοηθητική σε όλες τις αναγνώστρες και τους αναγνώστες που συναντούν τον Ιησού και θέλουν να τον πιστεύουν. [...]

Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΜ: 10676